

Minimální preventivní program na rok 2024/2025 ZŠ a MŠ při o.p.s. Olivově dětské léčebně

Vychází ze Školní preventivní strategie na období 2024-2025

Platnost od 1. 9. 2024 do 31.8. 2025

Evaluační k 31.8.2025

Obsah

1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE.....	3
2. MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM	3
3. CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA	4
3.1 Charakteristika školy	4
3.2 Legislativní východiska.....	5
4. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU NA ZÁKLADĚ EVALUACE.....	7
5. CÍLE PREVENCE	8
6. AKTIVITY, PROJEKTY A JEJICH POPIS, ČASOVÝ HARMONOGRAM AKCÍ, GARANT, REALIZÁTOR.....	13
7. MĚŘENÍ EFEKTIVITY PROGRAMU	15
8. SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ	21
9. SPOLUPRÁCE S RODIČI	21
10. PORADENSTVÍ	22
11. PREZENTACE SYSTÉMU PRIMÁRNÍ PREVENCE	23
12. TECHNICKÉ A MATERIÁLNÍ PODMÍNKY	23
13. ADRESÁŘ ORGANIZACÍ.....	24
14. PŘÍLOHY	25
Školní řád.....	25
Krizový plán	25
Program proti šikanování	29

1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Jméno ŠMP	Mgr. Zuzana Karasová
IČ organizace	70845034
Název organizace	Základní škola a Mateřská škola při o.p.s. Olivově dětské léčebně, Říčany
Právní forma	Příspěvková organizace
Ředitel/ka(statutární zástupce)	Mgr. Romana Bezvodová
Adresa školy	Olivova 224, 251 01 Říčany
Zřizovatel	Středočeský kraj
Email	vedeni@zsmsolivovna.cz
Web	www.zsmsolivovna.cz

2. MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je vyhodnocován průběžně a na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence.

3. CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA

3.1 Charakteristika školy

Základní škola při Olivově dětské léčebně má specifické podmínky pro uplatňování minimálního preventivního programu. Žáci navštěvují naši školu v rámci svého léčebného pobytu, který trvá obvykle 4-6 týdnů, z tohoto důvodu s nimi nelze uceleně dlouhodobě pracovat, ovlivňovat jejich postoje. Naši žáci jsou vytrženi ze své kmenové školy, třídy, kde už určitý typ primárně preventivních programů probíhá.

Naše léčebna se specializuje na léčbu onemocnění respiračního a pohybového ústrojí, nadváhy, obezity a atopického ekzému. Léčba je určena pro děti od jednoho roku do osmnácti let. Od jednoho roku do šesti let přijímá léčebna děti v doprovodu rodičů. Čtyři až šest týdnů, podle ustanovení ošetřujícího lékaře, prožijí děti ve zdravém prostředí, které leží ve velkém lesoparkovém areálu na okraji rozsáhlého komplexu lesů. Škola vzdělává žáky od 1. do 9. ročníku základní školy, základní školy praktické, základní školy s rozšířenou výukou matematiky a jazyků. Dále také žáky speciálních škol a víceletých gymnázií. Poskytuje také konzultace ve všeobecně vzdělávacích předmětech studentům středních škol.

Příjezdy žáků jsou zpravidla desetkrát za rok. Základní škola dětem umožňuje po dobu léčby návaznost ve výuce základních vyučovacích předmětů podle informací předem zaslaných z kmenové školy nebo podle daného školního vzdělávacího programu. Každý žák pracuje podle svých učebnic, možností a schopností. Klademe na žáky přiměřené požadavky s ohledem na jejich zdravotní stav. Žáci jsou prověřováni běžnými prověrkami a zkoušením, jsou hodnoceni hlavně podle znalosti učiva probraného v naší škole. Zaměřujeme se především na individuální výuku žáků. Žáci 1. i 2. stupně se učí denně tři hodiny, jedenkrát týdně 5 hodin. Učitelé pomáhají žákům překonat adaptační potíže, které mohou být příčinou přechodných problémů ve výuce a během léčebného pobytu zvládnout požadované učivo.

Kontakt s rodiči je zajištěn účastí pedagogů při příjmu dětí do léčebny. Zde mají rodiče možnost blíže charakterizovat své dítě, upozornit na individuální zvláštnosti a potřeby. V předem zasílaných dotaznících mají rodiče i učitelé možnost vyplnit také specifické poruchy učení nebo poruchy chování. S rodiči zůstáváme během pobytu jejich dítěte v léčebně v telefonickém a elektronickém kontaktu. Zajišťujeme výuku také dětem, které zde pobývají s doprovodem.

V tomto případě je kontakt s pedagogy umožněn denně.

Školu navštěvují i děti ze sociálně slabého prostředí, a zejména tyto děti již přicházejí jako nositelé patologických jevů (záškoláctví, šikana, agresivita). **Tito jedinci jsou častěji ohroženi negativními vzory rizikového chování. Situaci nepodceňujeme a volíme takové formy působení, které budou pro děti opravdu přínosem a pomocí. I když u nás děti stráví jen několik týdnů, považujeme za důležité využít tento čas a přispět k tomu, aby z nich vyrůstaly zdravé, sebevědomé a odpovědné osobnosti.**

Vzhledem k výše uvedeným faktům a vyhodnocení aktivit v rámci prevence v minulém školním roce, chceme zachovat i v nadcházejícím období základní strukturu aktivit minimálního preventivního programu.

3.2 Legislativní východiska

Minimální preventivní program vychází zejména z těchto předpisů pro oblast prevence rizikového chování:

- Školský zákon 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník
- Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
- Zákon č. 106/2011, kterým se mění zákon č.167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v platném znění
- Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím
- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
- Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě
- Zákon č. 220/2016 Sb., Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- Zákon 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích
- Zákon 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů
- Vyhláška 317/2005 sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků
- Vyhláška č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Vyhláška č. 27/2016 Sb. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných
- Vyhláška č. 15/2005 Sb., Vyhláška, kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy

- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek ve znění pozdějších předpisů (tabákový zákon)
- Zákon č. 180/2016 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- Vyhláška č. 261/2016 Sb., o tabákových výrobcích
- Vyhláška č. 37/2017 Sb., o elektronických cigaretách, náhradních náplních do nich a bylinných výrobcích určených ke kouření

Národní strategie ministerstev

- Strategie prevence kriminality v ČR na období 2022-2027 (Usnesení vlády 6. 4. 2022, č. 276)
- Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2023-2025, MSMT-7220/2023-3, (Usnesení Vlády ČR ze dne 19. 7. 2023, č. 548)

Konkrétní postupy a doporučení ohledně prevence a řešení výskytu rizikového chování obsahují tato metodická doporučení a pokyny MŠMT:

- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (č.j. MSMT-21291/2010-28).
- V roce 2017 došlo k aktualizaci několika příloh tohoto doporučení, konkrétně přílohy č. 7 – Kyberšikana, přílohy č. 10 – Vandalismus a přílohy č. 11 – Záškoláctví.
- Shrnutí všech opatření ministerstva při řešení šikany ve školách a školských zařízeních:

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-kreseni-sikany-a-kybersikany>.

- Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem (IVP) v rámci řešení rizikového chování žáků č.j. MSMT – 43301/2013 platnost/12/2013
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT (Č.j.: 37014/2005-25)
- Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané (Č.j.: 25 884/2003-24)
- Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (Č.j.: 14 423/99-22)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, příloha č. 13 – tabák (Č. j.: MSMT-11112/2022-2)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, příloha č. 3 – Poruchy příjmu potravy (Č. j.: MSMT-21291/2010-28) Poruchy příjmu potravy
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, příloha č. 23 – (Č. j.: MSMT-21291/2010-28) Psychická krize/duševní nemocnění žáka
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 24
- Metodické doporučení k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování (č. j. MSMT-780/2024-1)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 5 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole (č.j. MSMT-3262/2024-1)

4. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU NA ZÁKLADĚ EVALUACE

Škola v rámci realizace Minimálního preventivního programu připravuje v každém turnusu aktivity zaměřené na efektivní prevenci rizikového chování a na ochranu zdraví a životního prostředí. Počet žáků je proměnlivý údaj podle nástupu jednotlivých turnusů, od toho se odvíjí také pohyblivý plán konkrétních preventivních aktivit.

Z předem zasílaného dotazníku má pedagog možnost zjistit, zda jde o integrovaného žáka, jaký stupeň podpory je mu poskytován, zda jsou u něj diagnostikovány určité poruchy učení či chování. Z dalšího dotazníku máme možnost zjistit, zda je žák z úplné či neúplné rodiny a v jakých rodinných podmínkách žije.

V letošním roce se ukázalo, že větší počet dětí je diagnostikován pedagogicko-psychologickou poradnou jako děti s poruchami učení a chování. Nejvíce dětí s poruchami učení a chování nebo zdravotním znevýhodněním přijíždí v měsících září, říjen, květen a červen. Tento fakt je způsoben tím, že v těchto měsících jezdí celkově více žáků. Ke stejnému závěru dojdeme u zkoumání závažnějších problémů, jako jsou žáci s vývojovými vadami CNS, LMP, mentálními retardacemi a další.

Během analýzy bylo zjištěno, že se ve větší míře objevuje sebepoškozování žáků. V přechozích letech zde bylo toto rizikové chování spojené spíše s potřebou se zviditelnit než s psychickým onemocněním, v posledních dvou letech lze však říci, že jde o projev zhoršeného psychického stavu žáků. Stále častěji do léčebny přijíždějí jedinci s psychickým onemocněním, s depresemi, často trpí panickými atakami. Přijíždí k nám i žáci se znaky sebevražedného jednání. Žáci hůře snášejí stresové situace a neumí pracovat s vypjatými situacemi. Proto jsme se v letošním roce zaměřovali na podporu zdravého sebevědomí, wellbeing a také na vztahy ve třídě.

V některých turnusech se objevily prvky šikany, v rámci školy jsme vždy provedly řádné šetření, šikana se však nepotvrdila.

Problémem zůstává počet zameškaných hodin u žáků, kteří mají s docházkou potíže i v kmenových školách. Snaha vyhnout se výuce u nich přetrvává i během pobytu v léčebně, díky většímu dohledu pracovníků a uzavřenému objektu léčebny se ale daří počet zameškaných hodin snižovat.

U sociálně znevýhodněných dětí často pozorujeme potíže s materiálním vybavením, jako chybějící pomůcky, kouřem zapáchající učebnice a také nedostatečnou přípravu na vyučování.

Díky zvýšenému dohledu a pomoci vychovatelek se přístup k přípravě na vyučování během pobytu zlepšuje.

Vzhledem k zaměření léčebny klademe velký důraz na výuku a výchovu ke zdravému životnímu stylu a úspěšně se nám daří vést žáky k péči o své fyzické i psychické zdraví.

Mezi školním metodikem prevence, výchovným poradcem, ředitelkou školy a třídními učiteli funguje výborná spolupráce. Díky koordinaci všech pedagogických pracovníků s ostatním personálem léčebny se úspěšně daří řešit vzniklé konfliktní situace. Úzce také spolupracujeme s psycholožkou léčebny a vedoucí vychovatelkou, s nimiž každý týden konzultujeme rizikové žáky a jednáme o možném řešení nastalých situací.

Celkově lze zhodnotit, že obecné cíle minimálního preventivního programu jsou naplňovány v uspokojivé míře.

5. CÍLE PREVENCE

Konkrétní cíle MPP

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže se v tomto školním roce zaměřuje především na aktivity v oblastech prevence:

- a) užívání návykových látek, alkoholu, tabákových a nikotinových výrobků, anabolik, medikamentů a dalších látek,
- b) rizikové chování v dopravě,
- c) poruchy příjmu potravy,
- d) násilí, šikanování, kyberšikana, týrání a zneužívání dětí v rodině, domácí násilí,
- e) homofobie - nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací či pohlavní identitou,
- f) extremismus - xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus,
- g) vandalismus,
- h) záškoláctví,
- i) krádeže,
- j) formy násilného chování - kriminalita, delikvence, vandalismu,
- k) netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling),
- l) sebepoškozování, sebevražedné chování
- m) nová náboženská hnutí, sekty,
- n) rizikové sexuální chování,
- o) subkultury,
- p) hazardní hraní,
- q) psychické krize.

Další cíle:

Dobrá informovanost všech žáků školy v oblasti rizikového chování.
Systematická výuka a výchova žáků ke zdravému životnímu stylu.

Podpora vlastních aktivit žáků a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností.
Začleňování méně průbojných žáků do kolektivu, odstranění nevhodného chování mezi žáky.
Zapojení celého pedagogického sboru školy do systému prevence.

Prevence závislostí, šikany, kriminality, zdravý životní styl

Cíle:

- **prevence závislostí, kriminality a delikvence, vandalismu, virtuálních drog (počítač, televize, DVD, automaty, sázení, netolismus)**
- **předcházet užívání návykových látek a zdravotním problémům**
- **předcházet projevům šikany, xenofobie a rasismu**
- **zajistit bezpečnost žáků o přestávkách**
- **výchova ke zdravému životnímu stylu a ohleduplnosti (životospráva, duševní hygiena, režim dne, stres)**
- **výchova k odpovědnosti za své zdraví i zdraví ostatních, prevence úrazů**
- **témata dopravní výchovy, poskytování první pomoci**
- **ochrana životního prostředí, environmentální výchova**
- **ochrana člověka za mimořádných událostí, orientace v integrovaném záchranném systému**
- **bezpečný internet**

Forma:

- **zařazování všech vhodných témat do výukových předmětů, v 1. - 5. ročníku především do hodin předmětu prvouka/ přírodověda, v 6. - 9. ročníku do hodin přírodopisu, první pomoc při intoxikaci**
- **posilovat u žáků zásady správné výživy a životosprávy**
- **seznámení dětí s „Pravidly k bezpečnějšímu užívání internetu“, vyvěšení pravidel v počítačové učebně**
- **ochrana osobních a citlivých údajů, nebezpečí chatování a schůzek přes internet (předkládat a vysvětlovat modelové situace)**
- **vysvětlení pojmu kyberšikana a možností obrany**
- **zaměřit se na rizika závislostního chování (výukové filmy, zdravotní dopady)**
- **diskutovat o mezinárodní situaci, zejména v souvislosti s novou vlnou terorismu; chování za mimořádných událostí**

Formování osobnosti dítěte

Cíle:

- **zvyšování odolnosti vůči projevům rizikového chování**
- **upevňování obecně uznávaných hodnot a postojů společenského života**
- **tlumení agresivity, adekvátní reakce na stres a neúspěch**
- **rozvoj oslabených funkcí u žáků s vývojovými poruchami učení a chování**
- **relaxační techniky**

Forma:

- besedy, nácvik správných postojů, diskuze,
- individuální přístup
- schopnost říci „NE“ je jedním z nejzákladnějších lidských práv, které může být někdy pod vlivem okolností velmi obtížně realizováno, nelze to prosadit bez dostatečného sebevědomí a základních komunikačních dovedností

Cíle:

- **zvyšování sociální kompetence**
- **posilování a rozvíjení zdravých vztahů mezi vrstevníky**
- **rozvoj komunikačních dovedností**
- **posilování právního vědomí a mravních hodnot**
- **začleňování žáků potenciálně ohrožených vyloučením z kolektivu**

Forma:

- hry na nácvik verbální a neverbální komunikace, sebepoznání, schopnost vyjádřit svůj názor, simulační hry, vzájemné vnímání odlišností dětí a komunikace o vztazích
- orientace v základních právních normách (Školní řád, Trestní zákoník, trestní odpovědnost, Ústava, Charta práv dítěte...)
- upevňování základních pravidel a hodnot společenského chování
- besedy, projekty
- hry na podporu soudržnosti třídy
- diagnostika vztahů a klimatu ve třídě (rozhovory, pozorování)

Cíle:

- **podpořit zájem žáků o studium cizích jazyků**

Forma:

- připomenutí Evropského dne jazyků
- využití témat na nástěnkách
- projekty
- práce s odbornou literaturou, časopisy, internetem
- cizojazyčná videa a filmy

Cíle:

- **zvyšování sebedůvěry**
- **zlepšování týmové spolupráce, řešení konfliktů**

Forma:

- projekty ve výuce
- spolupráce na projektech
- modelové situace
- kooperativní učení
- pohybové hry

Cíle pro zákonné zástupce

- seznámení rodičů s MPP pomocí webových stránek školy
- informování zákonných zástupců žáků o programu po příjezdu do léčebny a motivace ke spolupráci
- poradenské služby pro žáky i jejich zákonné zástupce ohledně vzniklé situace, zprostředkování kontaktu s odborníky
- spolupráce rodičů s výchovným poradcem a metodikem prevence v rámci vzniklé situace, informační nástěnka ve vstupních prostorech školy
- individuální konzultace se zákonnými zástupci
- nabídka propagačních materiálů zaměřených na rizikové chování

Cíle pro pedagogické pracovníky školy

- seznámení všech vyučujících s preventivním programem školy
- motivace učitelů ke spolupráci na programu
- využívání a rozšiřování pedagogické knihovny, založené pro potřeby pedagogů
- aktivní účast pedagogických pracovníků při realizaci projektů MPP
- vzdělávání pedagogického sboru v oblasti prevence
- každotýdenní schůze všech pedagogických pracovníků s cílem monitoringu rizikových žáků a projednání výskytu rizikového chování
- zlepšování psychického zdraví, prevence před syndromem vyhoření
- osvojení si některých uvolňovacích a relaxačních technik, jejich praktické užívání v hodinách

Zabezpečení plnění cílů

- ve školním roce 2024/2025 zůstává základní strategií Minimálního preventivního programu osvojení základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu (ochrana dětí a mládeže před kuřáctvím, prevence problémů způsobených alkoholem a jinými látkami, prevence obezity i poruch příjmu potravy), inspirace koncepcí projektu Škola podporující zdraví
- Budujeme vzájemnou důvěru mezi učitelem a žákem. Při řešení problému je učitel otevřen komunikaci se žákem, s ostatními pedagogy, psychologem léčebny atd.

- Žáci velkou část vyučování spolupracují ve skupinách, ve dvojicích i ve skupinách napříč třídami. Podporujeme tak rozvoj kompetencí týmové práce, řešení konfliktů, učíme se pravidlům diskuse, ale také sdílení pocitů, obav, radostí, zážitků.
- V rámci projektového vyučování se žáci mohou blíže seznámit s děním kolem sebe, s aktuálními tématy. Žáci se navzájem lépe poznají, učí se spoluprací starších s mladšími. Je to důležitý prvek prevence šikany.
- Žáci dostávají komplexní vazbu od učitele, jsou informováni o svém pokroku i nedostatecích. Pomáháme žákovi vybudovat si důvěru v sebe sama, ve vlastní síly, pozitivní vztah k okolnímu světu.
- Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence sociálně patologických jevů u žáků byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech, jichž se prevence sociálně patologických jevů u žáků dotýká:
 - a. oblast zdravého životního stylu (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
 - b. oblast společenskovední (komunikace, sociální dovednosti a kompetence),
 - c. oblast přírodovědná (biologie člověka, fyziologie, chemie),
 - d. oblast rodinné a občanské výchovy,
 - e. oblast sociálně-právní.
- V rámci pedagogické diagnostiky učitel věnuje pozornost žákům, registruje signály o možném problému žáka a hledá příčiny a vhodné formy nápravy. Pokud je potřeba, spolupracuje s ostatními pedagogy, s psychologem léčebny, případně s dalšími přízvanými odborníky nebo institucemi.
- Porušování školního řádu, týkající se držení, distribuce a užívání návykových látek v prostorách školy je klasifikováno jako hrubý přestupek a jsou vyvozeny patřičné sankce. Jsou sledovány i další sociálně patologické jevy – šikana, vandalismus, brutalita, rasismus aj. Při jejich zjištění jsou navržena cílená opatření.
- Zajištění minimálně 1 hodiny v rozvrhu během každého turnusu ve všech ročnících.
- Důsledná činnost všech vyučujících, jednotná výchovná opatření.
- Spolupráce s odborníky, organizacemi a institucemi dle témat a forem.
- Vzdělávání pedagogů dle plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, samostudium, příklady dobré praxe na www.rvp.cz.

6. AKTIVITY, PROJEKTY A JEJICH POPIS, ČASOVÝ HARMONOGRAM AKCÍ, GARANT, REALIZÁTOR

Frekvence v jednotlivých cílových skupinách:

- Vždy na začátku každého turnusu.

Délka programu: 1-2 vyučovací hodiny

- Podle situace, v průběhu pobytu žáků

Délka programu: 1-2 vyučovací hodiny

Organizace jednotlivých programů: navržené aktivity budou aktuálně vybírány s ohledem na charakter skupiny žáků, kteří budou aktuálně ve škole, a na rozložení dětí v jednotlivých ročnících, ročníky budou aktuálně spojovány, max. počet ve skupině 14 dětí

Cílová skupina: děti mateřské školy

Zaměření programu: zdravý životní styl - zdraví, posilování duševní odolnosti, rozlišování aktivit, které podporují a poškozují zdraví – cigarety, alkohol..., chování moje a druhých, kamarádství, obezřetné chování k cizím lidem.

Cílová skupina: 1. – 4. ročník ZŠ

Zaměření programu: setkání zaměřené na podporu spolupráce v kolektivu, prevenci šikany, podporu zdravého životního stylu.

Cílová skupina: 5. ročník ZŠ

Zaměření programu: setkání zaměřené na prevenci šikany, podporu zdravého životního stylu, dále setkání zaměřené na závislosti, zejména alkohol a cigarety.

Cílová skupina: 6. ročník ZŠ

Zaměření programu: setkání zaměřené na závislosti v kontextu podpory spolupráce v kolektivu, vztahy s druhými, sebezpoznaní.

Cílová skupina: 7. ročník ZŠ

Zaměření programu: závislosti v kontextu prevence xenofobie, rasismu, spolupráce v kolektivu, rozvoj sebevědomí.

Cílová skupina: 8. ročník ZŠ

Zaměření programu: závislosti v kontextu vztahů s rodiči, nedrogové závislosti (patologické hráčství, závislosti na vztazích, lidech).

Cílová skupina: 9. ročník ZŠ

Zaměření programu: závislosti v kontextu partnerských vztahů, plány do budoucna.

Jednotlivé programy realizuje ve třídách školní metodik prevence, či výchovný poradce. V některých případech vede besedy na dané téma třídní učitel. Témata programů jsou variabilní a závisí na složení žáků daného turnusu. Všechny programy uzpůsobujeme tomu, z jakých poměrů a škol k nám žáci přijíždějí. Pracujeme také s informacemi od zákonných zástupců a kmenových škol, které obdržíme po příjezdu žáků. Spolupracujeme také s externími organizacemi (např. „Cesta integrace o.p.s.“), které nám s organizací programů v rámci některých turnusů pomáhají.

Volnočasové aktivity

Pedagogové školy se ve spolupráci s oddělením pobytové terapie dětské léčebny podílí na organizaci sportovních a kulturních akcí – dětský den, výlety do přírody, exkurze do městské knihovny, návštěvy muzeí, atd.

Žáci mají celoročně k dispozici schránku důvěry a školní knihovnu, také mohou pravidelně využívat možností počítačové učebny s připojením na internet. Ve volných chvílích tráví žáci čas v klubu léčebny nebo ve školní dílně, kde si pod vedením vychovatele léčebny mohou vlastnoručně vytvářet různé výrobky. Ostatní volnočasové aktivity organizují v odpoledních hodinách vychovatelé léčebny.

Metody hodnocení efektivity programů a činností

- pomocí dotazníkové metody zjišťujeme názory dětí 1. i 2. stupně na pobyt ve škole (konec každého turnusu)
- na škole je zřízena schránka důvěry
- změny postojů žáků k problematice zdravého životního stylu zjišťujeme prostřednictvím rozhovoru po besedě na dané téma
- pohovory se zdravotnickými a výchovnými pracovníky léčebny zjišťujeme úspěšnost výchovného působení jednotlivých programů a činností
- schůzka na týdenní bázi s vedoucí vychovatelkou a psycholožkou léčebny za účelem projednání aktuálních problémů
- průběžně sledujeme podmínky, situaci a klima ve škole

- účinnost MPP je hodnocena průběžně během školního roku na pedagogických poradách a jednou ročně komplexně

Evidence, zpětná vazba

- vedení záznamů o jednorázových akcích během školního roku – záznamy ŠMP, třídní knihy jednotlivých ročníků, roční vyhodnocení MPP
- evidence školního metodika prevence
- záznamy akcí z oblasti zdravého životního stylu a prevence – vyučující v třídních knihách
- zpětná vazba od dětí – žáci hodnotí pobyt ve škole na konci turnusu (anonymně)

7. MĚŘENÍ EFEKTIVITY PROGRAMU

Kvantitativní hodnocení MPP

za školní rok: 2023/2024

Škola:	ZŠ a MŠ při o.p.s. Olivově dětské léčebně, Říčany	
Školní MP (1. stupeň ZŠ, 2. stupeň):	Mgr. Zuzana Karasová	
Počet žáků, studentů:	Celkem 530	
% zapojení žáků (studentů) ve volnočasových aktivitách:	X	X
% žáků (studentů) kteří absolvovali PP nespecifickou:	X	X
% žáků (studentů) kteří absolvovali PP specifickou:	X	X

I. ŽÁCI

A. Aktivity pro žáky:

Ano

Ne

1. ve výuce:	X	
2. jednorázové tematické aktivity (prosíme doplnit téma a garanta):		
• přednášky:	X	
• besedy: (Cesta integrace o.p.s. – Multikultura, Ideál krásy, Životní hodnoty, Komunikace)	X	
• komponované pořady:		X
• jiné kulturní akce k PP:		X
3. aktivity specifické primární prevence (prosíme doplnit téma a garanta):	Vlastní	
• v rámci řešení výchovných problémů:	X	
• v rámci řešení SPU:	X	
• téma závislosti (návykové látky):	X	

● šikana (sociální klima třídy):	X	
● PP kriminality:		X
● téma tolerance:	X	
● téma násilí:	X	
● záškoláctví:	X	
● sekty:		X
● extrémismus:	X	
● rasismus:	X	
● jiné:		
4. dlouhodobé programy PP:		
● projekt Občan:		X
● projekt Zdravá škola:		X
● projekt Zdravý životní styl:		X
● projekt Kouření a já:		X
● projekt Dokážu to:		X
● jiné:		X
5. účast v projektech (grantech):		
● projekt dotovaný z vlastních finančních zdrojů:	X	
● projekt dotovaný z jiných než vlastních finančních zdrojů:	X	
● MŠMT	X	
● jiný zdroj		X

B. Jakým způsobem je MPP realizován (formy, metody):

Ano

Ne

1. poskytování informací:		
● přednáška	X	
● beseda	X	
● konzultace	X	
● osvětový materiál		X
● videoprojekce	X	
● filmové představení		X
● jiné		X
2. prožitkové programy:		
3. pobytové akce:		X
4. peer programy:		X
5. aktivní učení v modelových situacích:	X	

C. Hodnocení významu volnočasových aktivit pro MPP:

1. nabídka	1	<u>2</u>	3	4	5
2. dostupnost	1	<u>2</u>	3	4	5
3. splňuje nabídka potřeby žáků?	1	<u>2</u>	3	4	5

Oznámkuje prosím jako ve škole, 1 nejlepší, 5 nejhorší

II. PODÍL PEDAGOGŮ ŠKOLY NA REALIZACI MPP

A. Vzdělávání pedagogů v oblasti (za školní rok 2023/2024):

TYP ŠKOLENÍ	Organizátor	Délka trvání (počet hodin)	Počet proškolených pracovníků		
			metodik prevence	výchovný poradce	ostatní
Syndrom vyhoření PP	Tvořivá škola s.r.o	2			1
	Vlavici	1	x	x	x
	Visk	6	x		1
Kazuistika RCH	Visk	6		1	
Závislostní chování	Vlavici	1	x		
Vztahy	Vlavici	1	x		
	Visk	6	x		
	Visk	6			1
Komunikace	Npi	6		1	
	Visk	6		x	
	Visk	6		X	
Sebepoškozování, sebevražedné jednání	visk	6	x		1

B. Školní metodik prevence (ŠMP) spolupracuje s:

ano

Ne

• výchovným poradcem	X	
• třídními učiteli	X	
• vedením školy	X	
• ostatními, i nepedagogickými pracovníky školy	X	

• je ŠMP současně výchovný poradce?		X
-------------------------------------	--	---

C. Podmínky pro výkon funkce ŠMP:

ano

Ne

(má:)

• místnost pro konzultace s žáky a rodiči		X
• vymezené konzultační hodiny	X	
• k dispozici odbornou literaturu	X	
• přístup k vyhláškám MŠMT	X	
• přístup k PC	X	
• přístup k internetu	X	
• podporu vedení školy k dalšímu vzdělávání	X	
• možnost předávat informace pedagogickému sboru		
pokud ano, jak často:	X	
jednou za měsíc	X	
jednou za 3 měsíce		X
jednou za 6 měsíců		X
jednou za rok		X

D. ŠMP se přímo účastní:

ano

Ne

• mapování výskytu sociálně-patologických jevů na škole	X	
• řešení sociálně-patologických jevů na škole	X	
• spolupráce s odbornými zařízeními	X	
• jednání s rodiči	X	
• spolupráce s okresním metodikem	X	

E. Evidence sociálně-patologických jevů na škole:

řešil ŠMP

Celkem

Ano

ne

věk:

případů:

návykové látky: kouření, alkohol, marihuana, pervitin, heroin	X			X
Záškoláctví		X		
Šikana	X			X
Gambling		X		
Kriminalita		X		
Rasismus		X		
Jiné	X			

III. SPOLUPRÁCE S RODIČI V RÁMCI MPP

ano

Ne

● rodiče jsou informováni o strategii MPP	X	
1. aktivní spolupráce s rodiči:		
● přímá účast v MPP		X
● školní akce určené pro rodiče s dětmi		X
● přednášková činnost (besedy pro rodiče)		X
● účast ŠMP na třídních schůzkách		X
2. pasivní spolupráce s rodiči:		
● písemná sdělení rodičům	X	
● informační letáky		X
● jiné (jaké?):		X

IV. SPOLUPRÁCE S INSTITUCEMI A ORGANIZACEMI

využíváme:	ano	Ne	forma spolupráce:
PPP	X		Konzultace
SVP	X		V případě potřeby
Policie ČR	X		V případě potřeby
Městská policie	X		V případě potřeby
OHS		X	
OSPOD (OPD)	X		V případě potřeby
SPC	X		V případě potřeby
Orgány státní správy	X		V případě potřeby
Odborníci	X		V případě potřeby
Nestátní zařízení	X		V případě potřeby
Jiné (jaké):			

V. METODY HODNOCENÍ EFEKTIVITY REALIZACE MPP

A. Využívám metod hodnocení:

1. Kvalitativní
2. Kvantitativní
3. Slohové práce
4. Rozhovor
5. Dotazníkové šetření

B. Konkrétní výsledky strategie MPP za tento školní rok:

Podařilo se:

1. Snižování projevů rizikového chování
2. Organizace seminářů pomocí Cesty integrace
3. Zlepšení povědomí celého pedagogického sboru o psychických poruchách žáků, zlepšení práce s nimi

Nepodařilo se:

1. Získání malých finančních prostředků na organizace seminářů pomocí externistů
2. Zapojení se do dlouhodobého projektu PP

C. Co pro vás vyplývá z hodnocení MPP jako hlavní cíle pro tvorbu MPP pro další školní rok:

1. Snaha o získání grantu na prevenci rizikového chování
2. Zapojení se do dlouhodobého projektu PP
3. Zaměření se na psychický stav žáků i pedagogů

D. Klady a zápory při realizaci MPP:

Kladné připomínky:

1.
2.
3.

Záporné připomínky:

1.
2.
3.

Datum vypracování: 28.8.2024

ŠMP: Mgr. Zuzana Karasová

Ředitel školy: Mgr. Romana Bezvodová

Přehled spolupracujících organizací a odborníků

Prev-centrum, Meziškolská 1120, www.prevcentrum.cz

SANANIM, Novovysočanská 604, www.sananim.cz

Život bez závislostí, Lupáčova 14, www.zivot-bez-zavislosti.cz

Pedagogicko-psychologická poradna, Říčany u Prahy

Dětské krizové centrum, V Zápolí 1250, 241480511, www.dkc.cz

Národní linka prevence AIDS, 800144444

Linka bezpečí dětí a mládeže, 800155555

Bílý kruh bezpečí, Duškova 20, 257317100

Vzkaz domů/dítě na útěku/, 800111113

Dětské a dorostové detoxikační centrum NMSKB, Vlašská 36, 257197159, www.nmskb.cz

Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje, Školní 2400, Říčany

Modré dveře Říčany, ul.Tyrše a Fügnera 105/7, Říčany, <http://www.modredvere.cz/cz/modre-dvere-ricany>

OSPOD Říčany, Komenského nám. 1850, 251 01 Říčany

8. SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ

Pedagogové mají možnost výběru individuálních školení dle svého zájmu v rámci DVPP. Témata jsou vybírána především z oblasti zdravotní problematiky, zdravého životního stylu, drogové závislosti, šikany, rasismu, intolerance...

Kvůli zvýšenému výskytu žáků s psychickými obtížemi, ale také kvůli ochraně psychického zdraví pedagogů se budeme v následujícím roce zabývat programy zaměřenými na toto téma. Budeme více dbát na příznivé klima ve škole, školní třídě i kolektivu. Pedagogové se proto budou vzdělávat v oblasti krizové komunikace a v řešení konfliktů ve třídních kolektivech.

V příštím roce se budeme také zabývat problematikou genderu a zlepšování psychického zdraví žáků. U celého pedagogického sboru budeme klást důraz na toleranci a rozšiřování povědomí o aktuálních projevech rizikového chování.

9. SPOLUPRÁCE S RODIČI

Z důvodu střídání turnusů během školního roku není možné být s rodiči v dlouhodobém kontaktu. Rodiče mají možnost do předem zasílaného dotazníku vyplnit všechny informace, které by mohly být během docházky jejich dítěte do naší školy potřebné. Vyplňují například, zda má žák speciální vzdělávací potřeby, jaký má vztah ke škole, ke spolužákům, k učitelům a také

rodinné podmínky. Během pobytu jsme s rodiči v telefonickém i elektronickém kontaktu. Po odjezdu žáka zasíláme zprávu o průběhu vyučovacího procesu a prospěchu dítěte. Na tuto zprávu mají možnost zaslat zpětnou vazbu, která je společně se všemi ostatními dokumenty zakládána a archivována.

10. PORADENSTVÍ

Metodik prevence:

Mgr. Zuzana Karasová

e-mail: zkarasov@seznam.cz

- ve spolupráci s učiteli zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování
- ve spolupráci s učiteli a pracovníky léčebny, psychologem léčebny, poskytování informací o rizikovém chování a jeho důsledcích
- informační činnosti – programy, projekty, aktuality
- řešení aktuálních problémů ve spolupráci s pedagogickými pracovníky a personálem léčebny

Výchovný poradce:

Mgr. Petra Kotolanová

e-mail: svob.lacey@seznam.cz

- poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- poradenství a péče pro nadané a neprospívající žáky

Ředitelka školy:

Mgr. Romana Bezvodová

- sledování efektivity prevence sociálně patologických jevů, sledování problematiky v kontextu celé školy
- dohled nad všemi aktuálními problémy a probíhajícím řešením
- hlavní komunikace a poradenství pro zákonné zástupce žáků

Třídní učitelé

- dohled nad preventivními aktivitami ve svých třídách
- osobní přístup a možnost soukromé konzultace pro každého žáka
- komunikace se zákonnými zástupci žáků

Pedagogové

- rozvoj kompetence žáků v oblasti sociálních dovedností

- průběžná diagnostika třídy a žáků
- spolupráce s personálem léčebny, řešení stávajících problémů
- spolupráce s psychologem léčebny, který se každý týden účastní pravidelných schůzek se zástupci školy a metodikem prevence

Spolupráce s organizacemi a institucemi

- OSPOD Říčany
- Dětské krizové centrum Říčany
- Policie ČR
- Městská policie
- Protidrogový koordinátor - Říčany
- Cesta integrace, o.p.s. Říčany
- Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje, Říčany
- Modré dveře, Říčany

11. PREZENTACE SYSTÉMU PRIMÁRNÍ PREVENCE

Školní metodik prevence a výchovný poradce nabízí během týdne své konzultační hodiny za účelem poradenství a k soukromým sezením.

Ve škole je zřízena schránka důvěry, která slouží pro anonymní dotazy. Vzkazy denně vyzvedává ředitelka školy a společně s metodikem prevence a výchovným poradcem řeší jejich obsah. Konkrétní preventivní materiály na nejlépe viditelných nástěnkách v prostorách školy školní metodik prevence pravidelně aktualizuje. Další materiály jsou uloženy v pedagogické knihovně.

Seznam všech dostupných materiálů je k dispozici všem pedagogickým pracovníkům, stejně jako Školní řád, MPP, Školní program proti šikanování, krizové plány, v uzamčeném prostoru školní sborovny.

12. TECHNICKÉ A MATERIÁLNÍ PODMÍNKY

V preventivních aktivitách často využíváme interaktivní tabule, jimiž jsou vybaveny tři z našich pěti školních tříd. V těchto třídách během každého turnusu probíhá preventivní program „Cesta integrace“, jehož realizátoři ke svým aktivitám také využívají interaktivní tabuli. Nově jsme do jedné třídy pořídili velkoplošnou chytrou televizi s přístupem na internet, jež nám umožňuje jednodušší promítání edukačního obsahu z externích zařízení. Naše škola využívá

preventivní metodické materiály uložených ve speciálně určené knihovně. Často využíváme velké množství preventivně zaměřených videí na youtube.com s následnou diskuzí.

Naše škola do výuky zařazuje výukové pracovní listy a další metodické nástroje, které řeší vzdělávání v oblastech běžných rizik, osobního bezpečí, požárů, mimořádných událostí, dopravní a ekologické výchovy.

13. ADRESÁŘ ORGANIZACÍ

Prev-centrum, Meziškolská 1120, www.prevcentrum.cz

SANANIM, Novovysočanská 604a, www.sananim.cz

Život bez závislostí, Lupáčova 14, www.zivot-bez-zavislosti.cz

Pedagogicko-psychologická poradna, Říčany u Prahy

Dětské krizové centrum, V Zápolí 1250, 241480511, www.dkc.cz

Národní linka prevence AIDS, 800144444

Linka bezpečí dětí a mládeže, 800155555

Bílý kruh bezpečí, Duškova 20, 257317100

Vzkaz domů/dítě na útěku/, 800111113

Dětské a dorostové detoxikační centrum NMSKB, Vlašská 36, 257197159, www.nmskb.cz

Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje, Školní 2400, Říčany

Modré dveře Říčany, ul.Tyrše a Fügnera 105/7, Říčany, <http://www.modredvere.cz/cz/modre-dvere-ricany>

OSPOD Říčany, Komenského nám. 1850, 251 01 Říčany

14. PŘÍLOHY

Příloha 1

Školní řád

[Školní řád | Základní škola a Mateřská škola při o.p.s. Olivově dětské léčebně, Říčany Olivova 224 \(zsmsolivovna.cz\)](#)

Příloha 2

Krizový plán

Součástí minimálního programu je krizový plán. Jeho cílem je eliminovat či minimalizovat škody v případě, kdy dojde k projevům rizikového chování ve školním prostředí, vytvoření bezpečného a respektujícího prostředí ve škole. Krizový plán upravuje zásady jednotného postupu pracovníků školy při zjištění rizikového chování žáků. Obsahuje postupy, kterými se pedagogičtí pracovníci řídí v případě nastalých situací. Krizový plán je k dispozici ve sborovně školy. Vychází z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č. j. 21291/2010 - 28), dále pak z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (Dokument č. j. MŠMT21149/2016) a Metodického doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Dokument č. j. MŠMT-1981/2015 -1). V prevenci rizikového chování se zaměřujeme na bezpečnost a ochranu zdraví žáků při vzdělávání a také na předcházení rozvoje rizik, která by mohla směřovat k přestupkům či dokonce k trestným činům.

Krizový plán se zaměřuje na:

1. Úrazy žáků
2. Návykové látky
3. Nebezpečné předměty
4. Krádeže
5. Násilí a agrese ve školním prostředí
6. Rasismus a xenofobie
7. Sebepoškozování

8. Šikana

Školní úrazy

Každý úraz, poranění či nehodu, k níž dojde během pobytu žáků v prostorách školy nebo mimo budovu při akci pořádané školou, žáci hlásí ihned vyučujícímu nebo pedagogickému dozoru. Školní úraz je úraz, který se stal žákovi při vyučování ve škole, na výletech, exkurzích a akcích organizovaných školou.

- zjištění rozsahu poranění, ošetření zranění, ošetření lékařem ODL, případně zavolání rychlé záchranné služby
- informování vedení školy
- oznámení zákonnému zástupci
- zápis do knihy úrazů, sepsání záznamu o úrazu, nejpozději do 24 hodin od úrazu

Návykové látky

Žákům je zakázáno v prostorách školy, jejím bezprostředním okolí a na školních akcích nosit, držet, distribuovat a užívat návykové látky (alkohol, nikotin, léky, organická rozpouštědla, drogy a jiné omamné prostředky). Ve všech prostorách školy platí přísný zákaz požívání alkoholu a jiných návykových látek (včetně nikotinových sáčků a elektronických cigaret). Ve vnějších i vnitřních prostorách školy /ODL/ je zakázáno kouřit.

Postup při řešení odhalení držení nebo konzumace tabákových výrobků ve škole:

- odebrání nálezu, znemožnění další konzumace
- informování třídního učitele, metodika prevence a vedení školy
- zajištění a uložení nálezu v kanceláři školy
- pořízení stručného zápisu (datum, jméno, od koho získáno, místo čas, podpis žáka a svědků)
- informování zákonného zástupce žáka
- vyvození sankcí daných školním řádem
- v závažných případech vyrozumí škola OSPOD

Postup při zjištění, že žák je pod vlivem návykových látek:

- V případě ohrožení života neprodleně zavolat záchrannou službu a informovat zákonného zástupce.
- V případě, že žák není ohrožen na životě, postupujeme následovně:
 - zabavení látky, zabránění v další konzumaci, látka ani dotčený žák není testován

- informování třídního učitele a školního metodika prevence a ředitele školy
- vložení do obálky označené datem, časem a místem nálezů, přelepený a orazítkovaný je uložen v kanceláři školy
- pořízení stručného zápisu o události (datum, jméno, od koho získáno, čas, podpis dotyčného žáka a svědků).
- vyrozumění zákonného zástupce žáka
- vyrozumění Policie ČR
- udělení sankcí podle školního řádu

Nebezpečné předměty

Do školy a na akce školou pořádané je zakázáno přinášet předměty, které by ostatní mohly ohrožovat, zranit nebo je obtěžovat (nože, pyrotechniku, třaskaviny, zapalovače atp.)

Postup v případě zjištění předmětů ohrožující zdraví ostatních:

- odebrání předmětu a informování vedení školy
- uložení předmětu v ředitelně školy
- v případě střelných zbraní informování Policie ČR a zákonného zástupce žáka
- vyvození sankcí daných školním řádem

Krádeže

Žákům je zakázáno nosit do školy věci, které nesouvisejí s vyučováním. Škola neodpovídá za ztráty věcí, které žák ve škole má, aniž byl výslovně požádán, aby je přinesl. Žákům je zakázáno nosit do školy větší částky peněz. Pokud si žák přinese mobilní telefon, má jej vždy pod osobní kontrolou.

- informování vedení školy, třídního učitele, metodika prevence
- sepsání záznamu s poškozeným žákem, podepsání všemi zúčastněnými stranami
- informování zákonného zástupce žáka
- pokud je pachatel znám, následuje jeho vyslechnutí, vrácení ukradeného předmětu
- sepsání záznamu, podpis
- udělení sankcí dle školního řádu
- v případě škody většího rozsahu nebo odcizení majetku školy ohlášení Policii ČR

Násilí, agrese ve školním prostředí

Třídní učitelé se zaměřují na identifikaci žáků, kteří spadají do rizikové skupiny s násilnickými sklony, je komplexní a zvažovat by se měly zejména následující faktory, které mohou posilovat násilné chování:

- fascinace mediálním násilím, zbraněmi a výbušninami,
- snížená schopnost lítosti,
- hrubé chování k ostatním lidem i zvířatům,

- nedostatek pozitivních vztahů k dospělým a ke škole,
- onemocnění spojená s možnými ataky násilného a nekontrolovaného jednání

Rasismus a xenofobie

- informování metodika prevence a třídního učitele
- zjištění stavu extremistického postoje u jednotlivců a rozšíření názorů v kolektivu
- diskuze o postojích třídního učitele a ŠMP v kolektivu
- informování zákonného zástupce
- v závažném případě informování Policie ČR
- zaměření se na problematiku ve výuce, přizvání expertů

Sebepoškozování

- záměrné a opakované ubližování si ve snaze vypořádat se s nepříjemnými duševními stavy
- zraňování vlastního těla

V obou případech TU, VP, ŠMP projednají situaci a následně TU informuje psychologa léčebny, který následně pokračuje v péči o žáka.

Kontakty pomoci: Linka důvěry, Síť organizace STOB (redukce nadváhy – programy pro rodiny), Krizové

centrum RIAPS, Anabell, Dětská psychiatrická klinika

Šikana

Krizový plán týkající se šikanování ve školách je zpracován ve školním programu proti šikanování.

Vzhledem k charakteru naší školy krizové plány na další případy rizikového chování nezpracováváme. Žáci naší školu navštěvují jen 4-6 týdnů, proto rizikové projevy typu poruchy příjmu potravy nebo syndrom CAN většinou nemáme možnost rozpoznat. Problém záškoláctví se u nás také projevit nemůže, protože léčebna škola je součástí léčebny, školní docházka dětí se tedy odvíjí od pokynů zdravotnického personálu. Některé děti už ale s určitým typem rizikového chování přijíždění a jsme na něj předem upozorněni. Pokud v daném případě o výskytu rizikového chování víme, je nad žákem zvýšený dohled. Jedinec také dochází k psychologovi léčebny, s nímž úzce spolupracujeme a společně s ním projevy intenzivně řešíme.

Příloha 3

Program proti šikanování

Školní program proti šikanování má 13 komponent (hlavních součástí):

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu či opatření a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení – nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, školní metodik prevence, výchovný poradce, atd.);
5. společný postup při řešení šikanování (viz Příloha č. 6);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol)

Úvod

V souladu s metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j.: 21291/2010-28 a Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních má škola vypracován **PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ**. Slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole. Zaměřuje se především na

prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Tento program je součástí Minimálního preventivního programu.

Charakteristika šikany

Šikanování je jakékoliv chování se **záměrem ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašit jiného žáka**, případně skupinu žáků. Jde o cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje jak **fyzické útoky** v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i **útoky slovní** v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu **sexuálního obtěžování až zneužívání**. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. **kyberšikanu**.

Pocit bezpečí každého jedince je neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu školy. **Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky a svěřenci.** Šikanování nesmí být pracovníky školy v jakékoli formě akceptováno. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě či výchovné skupině a odehrává se v době přestávek, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna.

Kyberšikana

Kyberšikana patří mezi jednu z nejčastějších forem šikany. Má elektronickou formu a může probíhat prostřednictvím zakládání falešných profilů nebo zveřejňováním profilů s dehonestujícím obsahem, přidáváním urážlivých komentářů nebo zasíláním výhružných SMS nebo e-mailů.

Svým charakterem patří do přímé i nepřímé šikany. Kyberšikana může být nebezpečná zejména vzhledem ke svému rozsahu, díky kyberprostoru mohou totiž šikanu sledovat až desítky tisíc lidí.

Při šetření je podstatné zjistit souvislost s klasickou šikanou a zmapování konkrétního případu ke zvolení vhodného řešení.¹

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech **různou podobu s následky především na psychickém zdraví**. Jejich znaky je možno rozdělit podle různých hledisek přibližně do následujících skupin:

1. *Fyzické aktivní přímé* (útočníci oběť kopou, fackují či jinak fyzicky napadají)
2. *Fyzické aktivní nepřímé* (ničení věcí oběti, agresor pošle někoho, aby oběť zbil)
3. *Fyzické pasivní přímé* (agresor fyzicky brání oběti dosahovat svých cílů např. ji nepustí sednout do lavice)
4. *Fyzické pasivní nepřímé* (agresor odmítá splnit požadavky oběti – odmítne požádání oběti odejít na záchod)
5. *Verbální aktivní přímé* (nadávání, urážení, zesměšňování)
6. *Verbální aktivní nepřímé* (rozšiřování pomluv, symbolická agrese – vyjádřená v kresbách, básních apod.)
7. *Verbální pasivní přímé* (neodpovídání na pozdrav, otázky apod.)
8. *Verbální pasivní nepřímé* (spolužáci se oběti nezastanou, když je obviněna z něčeho, co udělal agresor)

Prevence šikanování

Stejně jako u jiných asociálních a sociálně patologických jevů by také u šikany a agresivity dětí měla být upřednostňována především primární prevence. Primární prevence se uplatňuje v případech, kdy k šikaně dosud nedošlo a spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte (především rozvoji sociálních dovedností, kladného sebepojetí dítěte, odreagování stresu, napětí, agresivity, strachu apod.) a informovanosti dětí, rodičů i veřejnosti o šikaně. Základem primární prevence proti šikanování je budování pozitivního klimatu školní třídy a celé školy, dále pak všech pedagogizovaných prostředí, ve kterých se dítě pohybuje, rozvoj kamarádských, otevřených a bezpečných vztahů. Měla by zahrnovat prevenci specifickou i nespecifickou.

¹ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30].
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

Důležitou součástí primární prevence by měl být rozvoj sociálních dovedností žáků. Kvalitní sociální dovednosti jsou v pedagogickém prostředí velmi důležité, protože se spolupodílí na celkovém fungování žáků ve škole, na jejich schopnosti týmové práce, schopnosti otevřeně vyjadřovat pocity a názory, na rozvoji pozitivního postoje k sobě i ostatním. Gresham definuje sociální dovednosti jako „situačně specifické chování, které má u dětí a mládeže ve školním prostředí významné sociální důsledky, ovlivňuje akceptaci spolužáky, obraz sebe samého, školní adjustaci, školní úspěšnost a hodnocení sociálních dovedností ostatními." Rozlišuje pět složek sociálních dovedností: kooperaci, asertivitu, odpovědnost, empatii a sebekontrolu. Na rozvoj těchto složek se může učitel (popř. ve spolupráci se školním psychologem) zaměřit a působit tak preventivně na celou skupinu.

Hlavní úkoly školy v prevenci šikanování

Škola má povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování a vytvářet bezpečné prostředí pro každého jedince. Snažíme se budovat sociálně zdravé prostředí, zajímáme se o žáky, jsme s nimi v těsnějším kontaktu, abychom měli přehled, co se mezi nimi děje. Vzhledem ke specifickým provozu školy (střídání turnusů, žáci z různých typů škol, kteří se vzájemně poznávají) **učitelé pomáhají žákům překonávat adaptační potíže, včasné diagnostikují a řeší problémové situace.** Můžeme tak **předcházet nežádoucím situacím a konfliktům.** V této oblasti spolupracují všichni pracovníci školy, kteří jsou seznámeni s charakteristikou i projevy šikanování a metodami řešení počáteční i pokročilé šikany.

Základní myšlenky prevence na naší škole:

- zajímáme se o žáky
- otevřeně s dětmi komunikujeme o vztazích, o odlišnostech jednotlivců
- podporujeme pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky
- dodržujeme společně stanovená třídní pravidla
- všichni pracovníci jsou seznámeni s důležitými informacemi o každém žákovi
- pozorujeme, nasloucháme, vytváříme pozitivní sociální klima
- pomáháme rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka
- výuku vedeme zajímavě, každé dítě má možnost zažívat úspěch
- zajišťujeme dohled nad žáky, kontrolujeme riziková místa ve škole
- nabízíme možnost sdělení informací prostřednictvím schránky důvěry

Nápravná opatření

- výchovná opatření – napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy (podle míry a závažnosti provinění) – stanoveno školním řádem
- návrh na snížení známky z chování – stanoveno školním řádem
- převedení do jiné třídy, pracovní skupiny – je třeba posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí

V případech závažné šikany lze užít další opatření:

- vyloučení léčebny, a tím i ze školy - při mimořádně závažné šikaně, opakované šikaně, po rozhodnutí vedení léčebny
- vedení školy doporučí zákonným zástupcům žáka dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče
- vedení školy případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu
- vedení školy nebo léčebny podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči

Škola by měla seznámit zákonné zástupce se Školním programem proti šikanování, a to například pomocí webových stránek školy. Zákonní zástupci by měli mít možnost kdykoli využít služeb školního poradenského pracoviště a konzultovat svá podezření. Pedagog nesmí reagovat nedůvěřivě a všechna podezření by měl včas a citlivě prošetřit.

Při řešení šikany se s rodiči řeší situace individuálně a schůzka obvykle probíhá až po jejím vyřešení. O všech zjištěních a závěrech školy musí být rodiče informováni. Schůzka s rodiči a s účastníky šikany by měla být připravená a vést by ji měl vyškolený pedagog.

Ostatní rodiče by měli být informováni o tom, že ve třídě proběhla šikana. Pokud jde o šikanu v počáteční fázi, rodiče žáků mohou být informováni při pravidelných setkáních, při pokročilé šikaně se svolává mimořádná schůzka.

Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání

I v mateřských školách se mohou objevovat prvky šikany. Neřešená šikana může způsobit velké škody u dětí i pedagogů, proto je úkolem školy zabezpečit minimální požadavky na ochranu dětí před šikanou. Pokud k šikaně dojde, musí být zvolen vhodný způsob nápravy.

- rozhovor s agresorem

- ochranný režim pro oběť, oddělení od agresora
- komunikace se skupinou prostřednictvím intervenčních programů, pohádek či dramatizací
- rozhovor se zákonnými zástupci agresora

Šikana zaměřená na učitele

Šikanování učitele by nemělo být podceňováno a nemělo by být považováno za jeho selhání či osobní problém. Za prevenci a řešení šikany učitele nese odpovědnost vedení školy.

Při šikaně učitele dochází k narušení jasně definovaných rolí – učitel, žák. Žák se zde dostává do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu pedagoga. Základ tedy spočívá v tom, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

- Škola zdůrazňuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole. Takové chování otevřeně odmítá a realizuje prevenci a intervenci, pokud k výskytu dojde.
- Vedení školy vyjadřuje podporu pedagogům a oceňuje jejich práci. Vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má přesně stanovený způsob, jakým mají pedagogové oznámení o šikaně své osoby nebo kolegy podat. Oznámení mohou předložit řediteli školy, metodikovi prevence, výchovnému poradci, někomu z kolegů nebo ho mohou vhodit do schránky důvěry v budově školy.
- Pravidla ve třídě nastavuje a uplatňuje pedagog; na změny nálad a případné konfrontace ze strany žáka reaguje včas, konflikty a konfrontace ze strany žáka řeší formou individuální konzultace.
- Problémy řeší ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

- Pedagog čelící šikaně ze strany žáků je v dané situaci v pozici oběti, a měl by proto vyhledat pomoc. Škola své pedagogy k vyhledání pomoci podporuje, zajišťuje pro něj bezpečí a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- Škola má připravený krizový plán, ve němž je specifikováno, jak se v dané situaci zachovat, jaké možnosti řešení krizové situace pedagog má, jakou roli má sám pedagog,

vedení školy, školní poradenské pracoviště apod. Součástí plánu jsou pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky.²

Právní odpovědnost školy

Škola nese odpovědnost za své žáky. Podle ustanovení §29 zákona č. 561/2004 Sb. (školského zákona) jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit. Současně jsou povinny vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Pedagog proto musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- šikana v průběhu vyučování, s ním související činností nebo při poskytování školských služeb, škola má povinnost oznámit tuto skutečnost zákonnému zástupci žáka – agresora i oběti
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí skutečnosti, kdy jsou jedinci v ohrožení ze strany někoho jiného, nebo se svým chováním ohrožuje samo, zejména jde o situace se značnou intenzitou nebo při dlouhodobějším působení
- v případě jednání splňující znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR

Trestně-právní hledisko šikany

Šikana může svou povahou splňovat znaky přestupku nebo trestného činu.

- přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“). Nejčastěji jde o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.).
- Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů:

§ 146 trestního zákoníku (dále jen „TZ“) ublížení na zdraví

§ 171 TZ omezování osobní svobody

§ 175 TZ vydírání

§ 177 TZ útisku

² Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

§ 185 TZ znásilnění

§ 191 TZ šíření pornografie

§ 205 TZ krádež

§ 228 TZ poškození cizí věci

§ 353 TZ nebezpečné vyhrožování

- V případě šikany související se zdravotním postižením, etnicitou, náboženstvím apod., lze v určitých případech uvažovat o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, nebo podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ TZ 355/356).
- Kyberšikana může v určitých případech naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů:

nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 TZ)

účast na sebevraždě (§ 144 TZ)

porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ)

pomluva (§ 184 TZ)

šíření pornografie § 191 TZ

Každý občan má povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu (§ 367 TZ). Překazit ho lze včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Pokud skutečnost neoznámí, spáchal sám trestný čin nepřekažení a neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Trestného činu se může dopustit i sama škola jako právnická osoba, v případě úmyslného zatajování, že k uvedeným trestným činům ve škole dochází.³

Podávání podnětů, stížností a oznámení

Škola by měla mít jasný a jednoznačný postup pro příjem podnětů a stížností ze strany zaměstnanců, žáků a zákonných zástupců. Postup by měl stanovovat, kam a jak podnět podat; jak s ním bude naloženo a jak postupovat v případě nespokojenosti s vypořádáním. V případě nedostatečného řešení situace pedagogickými pracovníky, je třeba obrátit se na vedení školy nebo na zřizovatele. Pokud ani pak není záležitost řešena dostatečně, lze podat stížnost České školní inspekci, školskému ombudsmanovi, veřejnému ochránci práv a na příslušné státní

³ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

zastupitelství. Pokud oznámení zasahuje oblast pracovně-právních vztahů, je možné se obrátit na příslušný inspektorát práce.

Stádia šikanování

M.Kolář označuje pět stádií šikany, které zachycují postupný proces narušení vztahů ve skupině. Tento proces je opakem budování bezpečného prostředí a příznivého sociálního klimatu třídy a směřuje k úplnému přijetí postojů, norem a hodnot šikanování žáky.

První stádium: Zrod ostrakismu představuje mírné, převážně psychické formy násilí. Obvykle se nějaký člen třídy necítí dobře, je neoblíbený a není uznávaný. Ostatními je více či méně odmítán, spolužáci se s ním nebaví, pomlouvají ho, intrikují proti němu, dělají na jeho účet drobné legrácky apod. Takováto situace je zárodečnou podobou šikanování, která obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace znamená upevňování soudržnosti skupiny na účet obětího beránka, přitvrzování „zábavy“ na úkor nejzranitelnějšího spolužáka a opakování agresivního chování jako potvrzení si vlastní moci. V této fázi pokusy o šikanování nemusí uspět, pokud ve skupině existuje soudržnost, kamarádské vztahy, převažují zásadně negativní postoje k násilí a celkově pozitivní morální hodnoty.

Třetí stádium: Klíčový moment – vytvoření jádra znamená nezabránění přitvrzujícím manipulacím a počáteční fyzické agresi jednotlivců. Často se tak utvoří skupinka agresorů, úderné jádro, které začne spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběti. Tato fáze je stále ještě považována za počáteční, nezabránění šíření vlivu skupiny agresorů však přeroste k pokročilé šikaně.

Čtvrté stádium: Většina přijímá normy agresorů, takže se šikanování stane nepsaným zákonem a málokdo se dokáže postavit tlaku ke konformitě. Platí, že i mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě a účastní se šikanování.

Páté stádium: Totalita neboli dokonalá šikana představuje rozdělení žáků na dvě skupiny (otrokáře a otroky). Otrokáři využívají materiální hodnoty otroků (peníze, osobní věci), jejich tělo, city, rozumové schopnosti apod. Ve skupině zcela vítězí zlo. Brutální násilí začíná být považováno za normální. Nejvyšší stupeň dokonalosti šikanování nastává v případě, že agresor je sociometrickou hvězdou třídy, je jejím předsedou, má výborný prospěch, ochotně pomáhá učitelům, takže je plně podporován třídním učitelem i ostatními pedagogy.⁴

⁴ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

Protektivní a rizikové faktory

Protektivní faktory

Společnost, komunita

- nastavení hodnot ke vzdělání, podpora kooperace, tolerance, respektu
- nabídka mimoškolních aktivit pro trávení volného času dětí a mladých lidí
- nabídka služeb pro ohrožené rodiny a děti; žáky a pedagogy ohrožené násilím ve škole, nabídka vzdělávacích programů pro pedagogy i zákonné zástupce
- spolupráce školy s organizacemi, které vytváří síť pro prevenci a intervenci v rámci šikany

Škola

- vedení podporuje pozitivní sociální klima ve škole
- zajištění informovanosti o problematice šikany a monitoring jejích varovných signálů
- nastavení jasných pravidel v chování a jejich důsledné dodržování
- odmítnutí násilí na škole a včasné a adekvátní řešení při výskytu násilí
- funkční bezpečnostní a krizové plány
- dostatečná bezpečnostní opatření
- podpora učitelů v zacházení s obtížnými třídními kolektivy
- atmosféra důvěry a spolupráce v pedagogickém sboru

Výuka a třídní management

- zapojování žáků do aktivit třídy a školy
- pedagog hledá cesty pro zaujetí výukou, žáci zažívají ocenění
- dodržování dohodnutých pravidel
- pedagog se chová konzistentně, spravedlivě a s respektem k individuální situaci

Interakce mezi učitelem/učiteli a žákem/žáky

- učitel nevstupuje se žáky do konfliktu, pohotově reaguje na agresivní nářázky žáků či studentů
- je konzistentní v nastavování a udržování pravidel, chrání a nepřekračuje své hranice ani hranice ve vztahu k žákům

Rizikové faktory

Společnost, komunita

- koncentrace rodin ohrožených chudobou, bezdomovectvím, sociálním vyloučením, národnostních menšin a etnik
- nevhodné nastavení financování škol
- neexistující nebo nekvalitní služby pro děti, rodiny i pedagogy
- nedostupné vzdělání pro pedagogy
- malá spolupráce mezi školou a organizacemi v regionu

Škola

- chybějící nebo nejasné směrnice školy pro udržování bezpečí a řešení krizových situací; nedodržování těchto směrnic
- posměch, dehonestující komentáře, nevhodné chování mezi žáky a pedagogy
- nevhodně uplatňovaná kritika, sarkasmus, předsudky a stereotypy
- negativní komentáře vedení nebo ostatních pedagogů na účet jiného učitele před studenty
- žáci jsou svědky agresivního chování mezi dospělými, neřešená šikana mezi dětmi
- koncentrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Výuka a třídní management

- nízká schopnost vytvořit zajímavý program ze strany pedagoga; malá možnost zažívat úspěch pro žáka
- nedůsledné, neadekvátní nebo nerovné reakce na porušení pravidel
- nevhodné složení třídy
- konfliktní vztahy mezi žáky a učitelem
- malá pohotovost učitele čelit konfrontaci ze strany žáků, ignorování nerespektu ze strany žáka
- ztráta pocitu dobrého místa ve škole ze strany učitele nebo žáka
- příliš osobní vztahy učitele s žáky⁵

Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Rozeznat šikanu od škádlení nebo agrese bývá někdy obtížné, rozlišujícím znakem je schopnost žáka se bránit nebo aktivitu opětovat. Mezi šikanu neřadíme jednorázovou rvačku, nevhodný vtip či konflikt; vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor.

Přímé varovné znaky šikanování:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.

⁵ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné znaky šikanování:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
(Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Možné signály šikanování, kterých by si zákonní zástupci měli všimnout:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.⁶

Obět' šikanování

Obětí šikany se může stát v podstatě kdokoli. Přesto bylo zjištěno, že existují určité osobní charakteristiky, které zvyšují riziko, že se stanou obětí šikanování. Tyto charakteristiky zahrnují odlišnosti od skupinové normy nebo nějaký tělesný nebo psychický „handicap“. Poměrně často se vyskytuje malá fyzická síla, obezita, neobratnost, nějaká neobvyklost vzhledu apod. Z psychických znevýhodnění je uváděny např. specifické poruchy učení, opožděný duševní vývoj, porucha pozornosti s hyperaktivitou apod. Oběti šikanované pro svou odlišnost od skupinové normy se mohou odlišovat v nejrůznějších oblastech, od způsobu oblékání až po rasovou odlišnost.

Šikanování zanechává na oběti často vážné následky. Nese s sebou psychickou deprivaci, narušuje osobnostní vývoj oběti, její sociální a osobnostní adaptaci, může vyústit v neurózu nebo různé psychosomatické poruchy. Systematická, dlouhodobá, brutální šikana často vede ke zhroucení oběti, propuknutí panické hrůzy, poruchám spánku a v některých případech také k sebezníčováním tendencím oběti.

Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování

Školní řád má dle příslušných předpisů (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů) své zákonné náležitosti a je rozdělen do konkrétních kapitol. Text týkající se prevence, rizikového chování se může objevit v podstatě ve všech kapitolách.

- Práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky
- Provoz a vnitřní režim školy

⁶ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

- Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí
- Podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany žáků
- Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků
- Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

1. Práva a povinnosti žáků a zákonných zástupců

Práva žáků mohou být rozšířena o následující body:

- Vyjadřovat svobodně svůj názor ve všech věcech, které se ho týkají; tento názor má být vyjádřen adekvátní formou, přičemž tomuto musí být věnována patřičná pozornost.
- Být ochráněn před fyzickým nebo psychickým násilím a nedbalým zacházením; nikdo nemá právo druhému žádným způsobem ubližovat.
- Požádat o pomoc nebo radu kohokoli z pracovníků školy – pokud se žák cítí v jakékoli nepohodě nebo má nějaké trápení; pracovníci musí vždy věnovat oznámení náležitou pozornost.

Povinností žáků mohou být rozšířeny o plnění pravidel používání informačních komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů a stanovení postihů při jejich nedodržování.

2. Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

Tato kapitola zahrnuje přesně definovaný pojem šikana. Obsahuje také postoj školy vůči ní a informaci o tom, že v případě projevů šikany škola postupuje dle daného školního programu proti šikanování. Svolává se schůze školního poradenského pracoviště, informují se zákonní zástupci a dle platných zákonů má škola ohlašovací povinnost vůči některým dalším institucím (jako je např. orgán sociálně-právní ochrany dítěte, Policie ČR apod.)

3. Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád)

V této kapitole je možné konkretizovat, za jaké druhy chování uděluje škola příslušná výchovná opatření.⁷

Krizový plán k řešení šikany

Pedagogický pracovník musí šikanování mezi žáky předcházet, všechny projevy co nejrychleji řešit a oběti poskytnout okamžitou pomoc.

1. Krizový plán řešení šikany má eliminovat nebo minimalizovat škody v případě, že ve škole dojde k případu šikanování.
2. V případech prokázaných projevů šikany nebo podezření na šikanu zahájí pedagogický pracovník okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a vše oznámí ředitelce školy.
3. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, ředitelka zahájí odborné vyšetření záležitosti ve spolupráci s léčebnou. Je kladen důraz na taktní jednání s rodiči a zachování důvěrnosti informací.
4. Ředitelka školy rozhodne, zda škola zvládne řešit problém vlastními silami nebo potřebuje pomoc specializovaných institucí a Policie ČR. Zajistí informování rodičů a kmenové školy.
5. Postup vyšetřování počátečních stádií šikany – dodržujeme posloupnost kroků:
 - a) odhad závažnosti situace a rozpoznání, zda nejde o neobvyklou formu šikanování, vyvarovat se bagatelizace problému, *neřešit problém před třídou*
 - b) musíme nalézt odpovědi na tyto otázky: Kdo je obětí, kolik jich je? Kdo je agresorem, kolik jich je, kdo je iniciátor, kdo aktivní účastník? Co, kdy, kde a jak dělali agresori obětem? K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo? Jak dlouho šikanování trvá? Výpovědi k jednotlivým otázkám je *nutné zapsat* a uspořádat do důkazního materiálu.
 - c) rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
 - d) dávat pozor na typické chování oběti – vše popírá, útočníky označuje za kamarády, má strach z pomsty apod.
 - e) nalezení vhodných svědků, *neprozradit zdroj informací*
 - f) individuální, podle potřeby i konfrontační rozhovory se svědky, *nikdy však konfrontace obětí s agresory nebo společné vyšetřování svědků a agresorů*
 - g) informování rodičů (podle situace i dříve)

⁷ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

- h) ochrana oběti (podle situace i dříve)
- i) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi – dobře se připravit, mít dostatek důkazů, okamžitě zastavit jejich agresi
- j) následná práce s kolektivem třídy

6. Postup vyšetřování pokročilé šikany:

- a) bezprostřední záchrana oběti
- b) domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- c) zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- d) pokračující pomoc a podpora oběti
- e) nahlášení policii (ředitelka školy)
- f) vlastní vyšetřování

7. Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR:

Výchovná opatření

Při porušení povinností stanovených školním řádem může být podle závažnosti tohoto porušení žákovi uloženo (-a):

- a) **Napomenutí třídního učitele** – ukládá třídní učitel bezprostředně po přestupku, kterého se žák dopustí.
- b) **Důtka třídního učitele** – ukládá ji třídní učitel po projednání a se souhlasem ředitelky školy za závažnější či opakované porušení řádu školy, norem slušnosti; důtka třídního učitele se uděluje před kolektivem třídy.
- c) **Důtka ředitele školy** – ukládá ji ředitelka školy po projednání v pedagogické radě za vážná porušení řádu školy – zvláště za porušování norem slušnosti, za neomluvené absence, za agresivitu vůči spolužákům i dospělým a další závažná provinění.

Ředitelka školy nebo třídní učitel neprodleně oznámí uložení důtky a její důvody prokazatelným způsobem žákovi a jeho zákonnému zástupci. Uložení důtky se zaznamená do zprávy kmenové škole.

Postupy pro vyšetření a řešení šikany

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
<ol style="list-style-type: none"> 1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory); 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: <ol style="list-style-type: none"> a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); 7. realizace vhodné metody: <ol style="list-style-type: none"> a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči); 8. třídní hodina: <ol style="list-style-type: none"> a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou. 	<p>A. První (alarmující) kroky pomoci</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí <p>B. Příprava podmínek pro vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); 6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům <p>C. Vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. rozhovor s obětí a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi) <p>D. Náprava</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Komentář k jednotlivým krokům postupů viz kniha Nová cesta k léčbě šikany - Kolář M. (2011)

PŘÍLOHA 4

Literatura a webové odkazy

- Bendl, S.: Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003.
- Braun, R.: Diagnostika školní třídy. Skupinová práce se třídou. Praha: IPPP ČR, 2008.
- Čapek, R.: Třídní klima a školní klima. Praha: GradaPublishing, 2010.
- Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008.
- Janošová, P., Kollerová, L., Zábrodská, K., Kressa, J., Dědová, M. (2016). Psychologie školní šikany [Psychology of the school bullying] Praha: Grada.
- Kavalír, A. (Eds.). (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o.
- Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
- Kopecký, K., Krejčí, V. (2010). Rizika virtuální komunikace. (Příručka pro učitele.) Olomouc: Net
- Lašek, J.: Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.
- Mareš, J.: Dotazník sociálního klimatu školní třídy. Praha: IPPP, 1998
- Mareš, J.: Přehled kvantitativních metod pro diagnostiku psychosociálního klimatu školy I. in: JEŽEK, S. (ed.): Psychosociální klima školy II. Brno: MSD, 2004.
- Mareš, J.: Přehled kvantitativních metod pro diagnostiku psychosociálního klimatu školy II. in: JEŽEK, S. (ed.): Psychosociální klima školy III. Brno: MSD, 2005.
- Mareš, J. Diagnostika sociálního klimatu školy. In Ježek, S. (ed.), Psychosociální klima školy I. Brno: MSD 2003.
- Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.
- Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.
- Vágnerová, K. (2009). Minimalizace šikany. Praktické rady pro rodiče. Praha: Portál.

Webové odkazy

- Web Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz (poradna, publikace, letáky ke stažení apod.)
- Společenství proti šikaně, www.sikana.org
- Internet poradna, www.internetporadna.cz
- Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Veřejný ochránce práv, www.ochrance.cz

Amnesty International ČR, www.amnesty.cz

E-Nebezpeci pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Portál E-Bezpečí, www.e-bezpeci.cz

Online poradna projektu E-Bezpečí, www.napisnam.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu,

www.Horka-linka.cz

Vyhledávací aplikace certifikovaných primárně preventivních programů také v oblasti šikany:

<http://www.nuv.cz/t/pracoviste-pro-certifikace/poskytovatele>